

ਚਉਤੀਸ ਅਖਰ ਮਾਂਗੀ

ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤਾ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਰਾਗ ਸੋਰਠਿ ਵਿਚ ਅੰਕ ੬੫੮ ਤੇ ਅਤੇ ਕੁਝ ਫ਼ਰਕ ਨਾਲ ਰਾਗ ਮਾਰੂ ਵਿਚ ਵੀ, ਅੰਕ ੧੧੦੬ ਤੇ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹੈ।

ਸੁਖ ਸਾਗਰੁ ਸੁਰਤਰ ਚਿੰਤਾਮਨਿ ਕਾਮਯੇਨੁ ਬਸਿ ਜਾ ਕੇ ॥

ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਅਸਟ ਦਸਾ ਸਿਧਿ ਨਵ ਨਿਧਿ ਕਰ ਤਲ ਤਾ ਕੇ ॥੧॥

ਅਰਥ : ਪ੍ਰਭੂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਅਥਾਹ ਸੋਮਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅਖ਼ਤਿਆਰ ਵਿਚ ਸੁਰਗ ਵਿਚ ਵਿਦਮਾਨ ਪੰਜੇ ਰੁਖ (ਮੰਦਾਰ, ਪਾਰਜਾਤ, ਸੰਤਾਨ, ਕਲਪਬ੍ਰਿਛ ਅਤੇ ਹਰੀਚੰਦਨ), ਸਾਰੀਆਂ ਇਛਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮਣੀ, ਚਿੰਤਾਮਣਿ, ਸਭ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਾਮਯੋਨ, ਇਕ ਗਾਂ, ਇਹ ਸਭ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਗੁਰਜੋਤਿ, ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇਕ ਗੋਪੀ, ਸਤਭਾਮਾ ਦੀ ਇਛਾ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਸੁਰਗ ਲੋਕ ਤੋਂ ਪਾਰਜਾਤ ਰੁਖ ਲਿਆ ਵੀ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ - 'ਪਾਰਜਾਤੁ ਗੋਪੀ ਲੈ ਆਇਆ...', ਅੰਕ ੪੭੦. ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਫੁਰਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਹਰਿ ਹਰਿ', ਭਾਵ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ... ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਚਾਰੇ ਪਦਾਰਥ - ਧਰਮ ਅਰਥ ਕਾਮ ਮੋਖਸ਼, ਅਤੇ ਸਭ ਸਿਧੀਆਂ, ਕਾਮਯੋਨ, ਪਾਰਜਾਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਜਿਸ ਨੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸਾਗਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਲੈ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਮੁੜ ਗਰਭ ਰਾਹੀਂ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ - 'ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਅਸਟ ਮਹਾ ਸਿਧਿ ਕਾਮਯੇਨੁ ਪਾਰਜਾਤ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰੁਖੁ॥ ਨਾਨਕ ਸਰਨਿ ਗਹੀ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਫਿਰਿ ਗਰਭ ਨ ਧੁਖੁ॥', ਅੰਕ ੭੧੭.

ਅਰਥ : ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ - ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ, ਮੋਖਸ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਅਠਾਰਹਾਂ ਸਿਧੀਆਂ, ਨੌਂ ਨਿਧੀਆਂ, ਭਾਵ, ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ, ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਮਤਹਿਤ ਹਨ। ੧।

ਨੌਂ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਹਨ - ਪਦਮ, ਮਹਾ ਪਦਮ, ਸੰਖ, ਮਕਰ, ਕਛਪ, ਕੁੰਡ, ਨੀਲ, ਮੁਕੰਦ, ਵਾਰਚ।

ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨ ਜਪਹਿ ਰਸਨਾ ॥

ਅਵਰ ਸਭ ਤਿਆਗਿ ਬਚਨ ਰਚਨਾ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਅਰਥ : ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਜੋ ਸਭ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ, ਹੇ ਮਨੁਖ ! ਤੂੰ ਰਸਨਾ ਨਾਲ, ਉਸ ਦਾ 'ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ' ਕਰ ਕੇ, ਭਾਵ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ... ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜਪਦਾ। ਬਾਕੀ ਸਭ ਕੁਝ ਬੋਲਣਾ ਪੜਨਾਂ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਵਾਕ ਰਚਨਾਵਾਂ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵੀ ਰਚੇ ਹੋਏ ਬਚਨ ਹੋਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰ ਦੇ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਕ ਰਚਨਾਵਾਂ, ਭਾਵ, ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼, ਰੱਬੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਨ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮਾਰਗ ਤੇ ਪਾਣ ਲਈ ਬਵੰਜਾ ਅਖਰਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸਮਝ ਦੇਣ ਲਈ ਹੀ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਲਿਆਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਬਵੰਜਾ ਅਖਰ ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਹਨ, ਉਹ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੀਮਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ - 'ਬਾਵਨ ਅਛਰ ਲੋਕ ਤ੍ਰੈ ਸਭੁ ਕਛੁ ਇਨ ਹੀ ਮਾਹਿ॥ ਏ ਅਖਰ ਖਿਰਿ ਜਾਹਗੇ ਓਇ ਅਖਰ ਇਨ ਮਹਿ ਨਾਹਿ॥' ਪਰ ਇਹ ਅਖਰ ਤਾਂ ਰੱਬ ਬਾਰੇ ਮੁਢਲਾ ਗਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ, ਮਨ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ, ਕੁਝ ਕੁ ਪੜਨੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਨਾਲ ਹੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ - 'ਮਨ ਸਮਝਾਵਨ ਕਾਰਨੇ ਕਛੁਅਕ ਪੜੀਐ ਗਿਆਨ॥', ਅੰਕ ੩੪੦.

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਕ ਰਚਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਨੇ ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਸੀ, 'ਮੇਰੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਚਾਹ ਨਾ ਕਰਿਓ। ਹੇ ਭਿਖਸ਼ੂਓ ! ਇਹ ਬੇੜਾ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਨਦੀ ਪਾਰ

ਕਰਨ ਲਈ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੋਢਿਆਂ ਤੇ ਨਾ ਚੁਕੀ ਫ਼ਿਰਿਓ।' ਇਹ 'ਬਚਨ ਰਚਨਾ', ਭਾਵ, ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪਕੜ ਰਖਣ ਅਤੇ ਮੂਲ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਾ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਅਤਿ-ਸੁੰਦਰ ਵਿਅੰਗ ਹੈ। ਇਹ ਵਾਕ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸਚ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੇ ਆਏ ਹਨ। ਲੋਕ, ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਰੂਪੀ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੂੰ ਮੋਢਿਆਂ ਤੇ ਚੁਕੀ ਫ਼ਿਰਦੇ ਤਾਂ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ, ਸੇਧ ਲੈ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਲੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕੋਈ ਧਾਰਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਵੇਦ ਆਦਿਕ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਉਤਮ ਨਾਮ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਮੰਨ ਕੇ ਜਪਦੇ ਨਹੀਂ, ਐਵੇਂ ਬੇਤਾਲਿਆਂ, ਭੂਤ-ਗ੍ਰਸਤ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ, ਬੇ-ਥਵਿਆਂ ਵਾਂਗ ਭਟਕਦੇ ਫ਼ਿਰਦੇ ਹਨ - 'ਵੇਦਾ ਮਹਿ ਨਾਮੁ ਉਤਮੁ ਸੇ ਸੁਣਹਿ ਨਾਹੀ ਫਿਰਹਿ ਜਿਉ ਬੇਤਾਲਿਆ॥', ਅੰਕ ੯੧੯. ਅਜ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਵੀ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਸਰੀਰਕ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇਣ ਲਈ, ਬੇਸ਼ੱਕ, ਮਥੇ ਤੇ ਚੁਕਿਆ ਹੋਵੇ, ਪਲਕਾਂ ਤੇ ਬਿਠਾਇਆ ਹੋਵੇ ਪਰ ਉਸ ਵਿਚਲਾ ਮੁਖ ਉਪਦੇਸ਼, ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ, ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਵਿਸਰ ਚੁਕਿਆ ਹੈ। ਭਗਤ ਜੀ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀਆਂ ਵਾਕ ਰਚਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸਿਖ ਕੇ, ਸਿਰਫ਼ ਵਾਹਗੁਰੂ ਵਾਹਗੁਰੂ ਵਾਹਗੁਰੂ.. ਕਰ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਵਾਕ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਫ਼ੋਕੀਆਂ ਜਫੀਆਂ ਪਾਈ ਜਾਣ ਦੀ। ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਜਫੀ ਪਾਉਣ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਮ ਜਪਣਾ, ਕਿਉਂਕਿ, ਚੌਥੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਹੁਕਮ ਮੁਤਾਬਕ, ਹਰ ਸਾਹ ਨਾਲ, ਹਰ ਗਿਰਾਂਹ ਨਾਲ 'ਹਰਿ ਹਰਿ', ਭਾਵ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ.. ਕਰ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਾ ਸਿਖ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਉਪਰ, ਜੇ ਆਪ ਵੀ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਜਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਖੁਦ, ਉਸ ਗੁਰਸਿਖ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਮੰਗਦੇ ਹਨ - 'ਜੋ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਧਿਆਏ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੇ ਗੁਰਸਿਖੁ ਗੁਰੂ ਮਨਿ ਭਾਵੈ॥..ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਧੂੜਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਕੀ ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ॥', ਅੰਕ ੩੦੬.

ਨਾਨਾ ਖਿਆਨ ਪੁਰਾਨ ਬੇਦ ਬਿਧਿ ਚਉਤੀਸ ਅਖਰ ਮਾਂਹੀ ॥

ਬਿਆਸ ਬਿਚਾਰਿ ਕਹਿਓ ਪਰਮਾਰਥੁ ਰਾਮ ਨਾਮ ਸਰਿ ਨਾਹੀ ॥੨॥

ਅਰਥ : ਹੋਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਭਗਤ ਜੀ ਦਾ ਫ਼ੁਰਮਾਣ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰ ਵੇਦਾਂ, ਪੁਰਾਣਾਂ ਆਦਿ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਵਿਆਖਿਆਨ, ਸਭ, ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਬਣਾਏ ਚੌਤੀ ਅਖਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਸੀਮਤ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਸ਼ਾ ਸੀਮਤ ਹੈ, ਅਸੀਮ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਬਿਆਨ, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ, ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਸਾਰੇ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਿਆਹੀ ਬਣਾ ਲਈਏ, ਸਾਰੀ ਬਨਸਪਤੀ ਨੂੰ ਕਲਮ ਬਣਾ ਲਈਏ, ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਕਾਗਜ਼ ਬਣਾ ਲਈਏ, ਤਾਂ ਵੀ ਹਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਵਡਿਆਈ ਲਿਖ ਕੇ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ - 'ਕਬੀਰ ਸਾਤ ਸਮੁੰਦਹਿ ਮਸੁ ਕਰਉ ਕਲਮ ਕਰਉ ਬਨਰਾਇ॥ ਬਸੁਧਾ ਕਾਗਦੁ ਜਉ ਕਰਉ ਹਰਿ ਜਸੁ ਲਿਖਨੁ ਨ ਜਾਇ॥', ਅੰਕ ੧੩੬੪.

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਚਨ ਹਨ ਕਿ ਗਿਆਨਵਾਨ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛ ਕੇ ਵੇਖ ਲਉ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਣ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ **ਰਾਮ ਨਾਮ** ਜਪ ਕੇ ਜਮਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਾਂਗੇ - 'ਪੜਿਐ ਮੈਲੁ ਨ ਉਤਰੈ ਪੁਛਹੁ ਗਿਆਨੀਆ ਜਾਇ॥', ਅੰਕ ੩੯. ਅਤੇ 'ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਲਗਿ ਛੁਟੀਐ ਭਾਈ ਪੁਛਹੁ ਗਿਆਨੀਆ ਜਾਇ॥', ਅੰਕ ੬੦੩. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਚਨ ਹਨ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਅਠਾਰਹਾਂ ਪੁਰਾਣ, ਚਾਰੇ ਵੇਦ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛ ਕੇ ਵੇਖ ਲਉ, ਅਖੀਰ ਛੁਟਕਾਰਾ ਤਾਂ ਸਿਮਰਨ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਹੋਣਾ ਹੈ - 'ਦਸ ਅਠ ਚਾਰਿ ਵੇਦ ਸਭ ਪੁਛਹੁ ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਛਡਾਈ ਜੀਉ॥', ਅੰਕ ੯੯੮. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ

ਵੀ ਤਾਂ ਇਹੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਤ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਜਿਸ ਨੇ ਨਾਮ ਜਪਿਆ, ਉਸ ਉਸ ਨੇ ਉਤਮ ਪਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ, ਜਿਵੇਂ, ਦਾਸੀ ਦਾ ਪੁਤਰ ਬਿਦਰ - 'ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਹਰਿ ਜਪਤਿਆ ਉਤਮ ਪਦਵੀ ਪਾਇ॥ ਪੁਛਹੁ ਬਿਦਰ ਦਾਸੀ ਸੁਤੈ ਕਿਸਨੁ ਉਤਰਿਆ ਘਰਿ ਜਿਸੁ ਜਾਇ॥', ਅੰਕ ੭੩੩. ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਹੀ ਗਵਾਹੀ, ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਦਸੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਹੋ ਕੇ 'ਰਾਮੁ', ਭਾਵ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ.. ਜਪ ਕੇ ਕੌਣ ਕੌਣ ਬੈਕੁੰਠ ਨਹੀਂ ਗਿਆ - 'ਗੁਰਮਤਿ ਰਾਮੁ ਕਹਿ ਕੋ ਕੋ ਨ ਬੈਕੁੰਠਿ ਗਏ॥', ਅੰਕ ੭੧੮.

ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਨੇ ਫੁਰਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੇਰੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਨਾ ਸਹੀ, ਨਾਰਦ ਦੇ ਬਚਨ ਹਨ, ਰਿਖੀ ਬਿਆਸ ਜੀ ਵੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਰਿਖੀ ਸੁਕਦੇਵ ਨੂੰ ਹੀ ਪੁਛ ਲਉ, ਸਾਰੇ ਇਹੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਮ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਜਪ ਕੇ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੇ ਗੇੜ ਤੋਂ ਛੁਟਾਂਗੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਭਵਸਾਗਰ ਵਿਚ ਡੁਬੇ ਸਮਝੋ - 'ਨਾਰਦ ਬਚਨ ਬਿਆਸੁ ਕਹਤ ਹੈ ਸੁਕ ਕਉ ਪੁਛਹੁ ਜਾਈ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਰਾਮੈ ਰਮਿ ਛੁਟਹੁ ਨਾਹਿ ਤ ਬੂਡੇ ਭਾਈ॥', ਅੰਕ ੧੧੦੩.

ਅਰਥ : ਰਿਖੀ ਵਿਆਸ ਜੀ ਨੇ ਸੋਚ ਵੀਚਾਰ ਕੇ, ਧਰਮ ਦਾ ਇਹ ਤੱਤ ਕਢ ਕੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਤਨਾ ਮਰਜ਼ੀ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਆਦਿ ਕਰ ਲਈਏ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਉਪਾਧਿ ਰਹਤ ਫੁਨਿ ਬਡੈ ਭਾਗਿ ਲਿਵ ਲਾਰੀ ॥

ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਰਿਦੈ ਧਰਿ ਜਨਮ ਮਰਨ ਭੈ ਭਾਰੀ ॥੩॥੪॥

ਅਰਥ : ਜਿਸ ਮਨੁਖ ਦੇ ਧੁਰ ਤੋਂ ਵਡੇ ਭਾਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਹਿਜ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸਮਾਧੀ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਉਤਪਾਤ, ਦੁੰਦ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਇਕ-ਤਾਰ ਯਾਦ ਵਿਚ ਸੁਰਤੀ ਜੁੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਹਿਜ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਉਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਿਕੜ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਮੁਰਗਾਈ ਜਾਂ ਕਮਲ ਭਿਜਦੇ ਨਹੀਂ, ਚਿਕੜ ਦੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਅਛੂਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁਖ ਦੇ ਜਗਤ-ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਉਸ ਤੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਇਕ ਖਿਨ ਲਈ ਵੀ ਭੁਲਾ ਦਏ, ਭਾਵ, ਸੁਰਤੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਖਸ਼ੇ ਸਬਦ, ਗੁਰਮੰਤਰ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਰਹੇ। ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਫੁਰਮਾਣ ਹੈ - 'ਜੈਸੇ ਜਲ ਮਹਿ ਕਮਲੁ ਨਿਰਾਲਮੁ ਮੁਰਗਾਈ ਨੈਸਾਣੈ॥ ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਭਵਸਾਗਰੁ ਤਰੀਐ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੈ॥', ਅੰਕ ੯੩੯. ਇਹੀ ਸਹਿਜ ਦੀ ਅਵਸਥਾ, ਅੰਕ ੭੩੦ ਤੇ ਵੀ ਦਸੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਇਆ ਦੀ ਕਾਲਖ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ, ਉਸ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿਣਾ - 'ਅੰਜਨ ਮਹਿ ਨਿਰੰਜਨਿ ਰਹੀਐ ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਇਵ ਪਾਈਐ॥'

ਅਰਥ : ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲਿਵ ਲਗ ਜਾਣ ਨਾਲ, ਹਿਰਦਾ, ਰਬੀ ਗਿਆਨ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣ ਨਾਲ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦਾ ਭੈ ਭਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਫੁਰਮਾਣ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ, ਟਹਿਲ ਕਰਨ ਨਾਲ, ਰੱਬੀ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਮਨ ਖਿੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫਲਸ਼ਰੂਪ ਜਨਮ ਮਰਣ ਕਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - 'ਪੂਜਾ ਅਰਚਾ ਸੇਵਾ ਬੰਦਨ ਇਹੈ ਟਹਲ ਮੋਹਿ ਕਰਨਾ॥ ਬਿਗਸੈ ਮਨੁ ਹੋਵੈ ਪਰਗਾਸਾ ਬਹੁਰਿ ਨ ਗਰਭੈ ਪਰਨਾ॥', ਅੰਕ ੫੩੧. ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪੂਜਾ, ਸਿਰਫ਼ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਫੁਰਮਾਣ ਹੈ - 'ਪੂਜਾ ਕੀਚੈ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਪੂਜ ਨ ਹੋਇ॥', ਅੰਕ ੪੮੯.

ਸੋ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ 'ਕੇਵਲ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਰੇ ਪ੍ਰਾਨੀ' ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।